

Budapesti mindennapok gyerekszemmel a háború végén ^[1]

Steiner Erzsébet naplőbejegyzései 1944–1945-ből

„Már lassan két hete, hogy felszabadultunk. Azóta visszajöttünk a Vilmos cs[ászá]r úti lakásba. H. O. a lehető legundokabb módon viselkedik. Éppen ma volt egy kellemetlen veszekedésem vele. Sajnos megint itt zörgetnek az orosz katonák a kapunál. Ez egyáltalán nem jó, mivel egymás után fosztják ki a házakat. Csillagot természetesen levettük. Rém jó érzés. Kajánk sajnos nincsen. Kenyeret már hetek óta nem ettünk.”

Bevezetés

A közötti forrás egy tizennégy éves zsidó kislány, *Steiner Erzsébet* prizmjának fénytörésében ábrázolja a Sztójay-, Lakatos- és a Szálasi-kormányok és a felszabadulás alatti Magyarország picit darabját.

Steiner Erzsébet 1943-tól, 13 éves korától fogva vezetett naplót. A pontos időpontot nem lehet meghatározni, ugyanis kezdetben csak a heti napokat és órákat írt feljegyzéseihez, évet és pontos napot nem; az első pontos dátummal ellátott bejegyzés 1944. január 29.

A szerző 1930. május 26-án született Budapesten, kispolgári zsidó családba. Édesapja, Steiner Rezső (1887-1972) budapesti textilkereskedő, édesanyja *Greiner Margit* (1897-1945) háztartásbeli volt. Szülei 1923-ban házasodtak össze, a nászból Erzsébeten kívül egy fiú született, János (1925-2010).

Erzsébet családjáról, gyermekkoráról minimális ismeretekkel rendelkezünk. Az édesapja neológ, az anyja ortodox volt, a vallási szokásokat és ünnepeket jobbra utóbbi szülő miatt tartották. A család az 1930-as évek végétől a főváros Vilmos császár útja (ma Bajcsy-Zsilinszky út) 15/e. szám alatt bérelt lakásban élt.

Az 1938 májusától érvénybe lépő zsidótörvények nyomán hitsorsosaihoz hasonlóan a Steiner-családnak is fokozódó nehézségekkel kellett megküzdeni. Az apa nem foglalkoztatható többé keresztény alkalmazottat, megrendeléseit visszaestek, s mindenek nyomán a família elszegényedett, bár a megszokott polgári névűhöz tartozó cseléd/nevelőnő egészen a Sztójay-kormány zsidóellenes rendelkezéséig megmaradt. A gondokat tetézte, hogy Steiner Rezsőt 1940-től fogva több ízben is behívták hátszói munkaszolgálatra, ami fokozta a család gazdasági tragédiáját.

A budapesti zsidóság életét (a felnőtt férfiak munkaszolgálatát leszámítva) a német megszállásig, illetve az utána kormányt alakító *Sztójay Döme* vezetett szélsőjobboldali, a vidéki zsidóság gettósítását és deportálását levezénylő kormány megalakulásáig nem fenyegette közvetlen veszély. A Steiner-família élete is 1944 márciusában vett tragikus fordulatot: amellett, hogy az apa ekkor is szinte folyamatosan kapta „muszos” behívót, tavasztól nagykorúvá érett fia, Jánosra is megegyező sors várt. Amikor júniusban a Terézvárosban lévő Zichy Jenő u. 19. szám alatti csillagos házba kellett költözniük, már csak Erzsébet és édesanyja volt otthon. A vidéki deportálások fényében a „lapátos hadseregben” szolgáló családfele új otthonukat nem tarthatta biztonságosnak. Két behívó közti rövid, családjával együtt eltöltött idő során szeptember 28-án sikerült (távoli rokonok segítségével) a kis Erzsébet számára svéd védelmeletet szerezni, majd - amint a naplóból sejteni lehet, a Svéd Vöröskereszt „védelem” alatt álló - az egyik legjelentősebb katolikus női apácarend, a Sacre Coeur (Szent Szív) Társaság egyik intézetében, az Ajtosi Dürer sor 21. szám alatti leányintézetben elhelyezni. *Valdemar Langlet*, a Svéd Vöröskereszt hazai delegáció vezetője, az egyik legbátrabb, legenergiusabb zsidómentő (aki feleségével itt is lakott) ugyanis korábban egyebek mellett elérte azt is, hogy a német-magyar hatóságok néhány épületet átadjanak a Vöröskereszt számára. A Sacre Coeur rendházban való elhelyezés védelmet jelentett, az elhelyezés egyúttal büntetési céllal is történt. Falai között a máterek 200 védleveses gyermeket védelmeztek. A nyilas puccs után (1944. október 16.) a rendház életét folyamatos nyilas zaklatások, házkutatások kísérték s a bűjtött gyermekek élete végveszélybe került. Ezért *Raoul Wallenberg* svéd követ kezdeményezésére a menleveles gyerekeket december 11-én a mai Újlipótváros területén felállított ún. „nemzetközi gettóban” helyezték el, Erzsébetet a Pozsonyi út 1. száma alatt lévő svéd védett házba szállították. A kislány újabb lakhelye sem maradt azonban tartós: néhány héten belül a ház lakóit a nyilasok kiharcolták az utcára, és január 7-én a budapesti gettóba hurcolták őket. Ismeretlen módon ugyanide került a munkaszolgálati leszerelt édesapja, Steiner Rezső is. Édesanyja mindeközben családtagjaitól teljesen elszakadva élt továbbra is csillagos jelölt kényszerlakhelyén egészen november 15-ig: ekkor, egy házban dúló nyilas ellenőrzés során elhurcolták, és a nagybátyon-újlaki (ún. óbudai) téglagyárbavították, amely a nyugat-magyarországi kényszermunkára hurcolás gyűjtőtáboraként működött. A naplóról nem sejtte, de édesanyja a nyilas-kormány által újraindított, s ezúttal már nem Auschwitz-Birkenau, hanem Nyugat-Magyarország felé irányuló deportálások egyik tagja lett. Nem tudni, mi módon került a Bergen-Belsen-i koncentrációtáborba. Lehet, hogy 1944. december elején a jőzsefvárosi pályaudvarról induló szerelvények egyikébe rakták a nyilasok, de az is elképzelhető, hogy az ostromi (ausztriai) kényszermunkások közé került, amelyek egyik csoportját december 7-én a Bécs melletti Straßhof an der Nordbahn állomásról deportálták az észak-német lágerebe. A legyengült asszony a Bergen-Belsen-i koncentrációs tábor poklába került. A felszabadulást még megérte, de a táborokban általános flekkifúsz végzett vele.

Az elszennvedett események okán korán felnőtté érő Steiner Erzsébet számára a felszabadulást követő időszak hónapja a több értelemben vett útkeresésről és a fájdalom (elsősorban édesanyja elvesztése) leküzdéséről szóltak. 1945 szeptemberétől rendszeresen eljárt a budapesti Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalomba (SZIM), és a naplőbejegyzések szerint egyre inkább hatalmába kerítette a cionizmus eszméje. Ez az elképzelése azonban beteljesületlen maradt. Amint 1946. december 28-ai bejegyzéséből látszik, a családja nem támogatta a kislány eszméit. A zsidó fiatalok lelkes közösségén túl a felvilágosult családban világ, sőt ateista szellemiségű könyveket is olvasó kislány maga is ateista lesz, és egy jobb világ megteremtésének igénye ugyancsak hajtja. Vissza-visszatérő problémát jelentett ugyanis az éhezés, amely a felszabadulás után is fennállott. Nem lehet tudni, az apa mivel kereste kenyerét, de kenyérgondjait voltak, amit bizonyít egy bejegyzés is (1945. november 26.). Eszerint amerikai rokonoktól levélben élelmiszer és ruha küldését kérték, illetve erősen gondolkodtak a kivándorlásra is. A napló része egy „hízás táblázat”, mit a felszabadulás utáni hónapokban rendszeresen vezetett a szerző. 1946. december 28-án is azt jegyezte fel, hogy „Sajnos semmit sem keresünk. Ez nagyon kellemetlen, főleg kajailag, és nem utolsó sorban jó volna néha elmenni moziba. De erről lemondhatok. Újabban az a szórakozásom, hogy minden ismerősömhöz elmegyek, és megkínálatom magamat. Már egy meghívott ebédre. Nagyon jó volt. Megtehetné többször is. Mit csináljak, ha éhes vagyok.”

A cionizmussal kacérkodó fiatal lány gondolatai sosem értek tétre, s tegyük hozzá, a családi támogatás hiányán túl a politikai lehetőségek sem voltak adottak hozzá. Látszik az is, hogy a cionizmussal való rokonszenv erősen hullámozó lehetett: 1945 végére maga is kiábrándulhatott belőle, mert 1945. november 2-ai bejegyzésében már ezt írta: „Csaba óta nagyon megkomolyodtam. A cionista láz csak egy gyerekes ideálmizmus [!], de nem is, inkább külső befolyás alatt álltam. Ez már elmúlt. Mint minden.” A következő év december 28-án viszont ekképp szól: „Jancsival újra cionisták lettünk. Azzal a különbséggel, hogy barátok vagyunk. Tavasszal akarunk alijázni, hogy aztán onnan meheünk Amerika felé. Jancsi nem akar engem is vinni, de én addig nem nyugszom, míg ki nem jutok.” Ebből a részletből az is látszik, hogy cionizmusa nem volt érett, sokkal inkább egy új, remélt jobb világ elérésének reménye lebegett a szeme előtt. Ahol nincs éhezés és anyagi gondok, s amit mindenképp az USA szimbolizál.

Palesztina és az Amerikai Egyesült Államok mellett Svájc is foglalkoztatta a középiskolás lányt, de csak ábrándozások szintjén, láthatóan tehát (filmek, illetve a család a nyugati, demokratikus társadalmi légkör

Utolsó bejegyzésében, 1946. január 29-én már a Polgári Demokrata Párt helyi rendezvényére való ellátogatását tervezte. Ekkor a naplónak vége szakad. (Tudjuk azonban, hogy Steiner Erzsébet a későbbiekben nem emigrált, Budapesten maradt).

A rövid mintegy 40 oldal terjedelmű napló, kisméretű vonalas füzetbe többnyire ceruzával, kisebb részben golyóstollal felírt sorokból áll. Viszonylag rövidnek számító terjedelme dacára mégis jelentős forrásértékű munka, több szempontból is. Egyrészt a napló, a kortárs szemtanú azonnali lejegyzése okán a leghitelesebb, de mindenképpen a legérzékletesebb forrástípus. *Gyáni Gábor* szerint manapság főként olyanok foglalkoznak naplókval, akik nem fetiszálják a történetírás objektivitásába vetett hitet, hanem a többféle valóságban hisznek. A naplók ugyanis hasonlóan legitím forrásai a múltnak, mint bármilyen más hiteles forrástípus, azzal a kitéttel, hogy a naplók a közvetlen emberi tapasztalatokra épülnek. „A napló ezért társadalomtörténeti forrásként nemcsak mennyiségi szempontból gazdagítja múltat illető fogalmainkat, miután szokásos történeti ismeretünket egészíti ki azzal, hogy mit ettek, miféle társasági kapcsolatokat ápoltak eleink. Minőségileg többlettudásról van valójában szó, hiszen általa arra derülhet fény, hogy mit jelentette a valamikori világ az egykori szereplők vagy átlélok számára, valamint, hogy

milyen sokféle tapasztalat keletkezett ezekről a valamikori emberi univerzumokról. A történelem ezáltal lesz a sokhangúság, a pluralitás történelmévé. Gyáni az utóbbi időben több alkalommal felhívta a figyelmet arra is, hogy a vészorkszak megragadásában a „személyes nézőpont”, a túlélők narratívája hazánkban kevésbé keltette fel a kutatók figyelmét, holott forrásértékét tekintve egyenrangúnak tekinthető a hivatalos iratokkal. Ez az elhanyagoltság az utóbbi években csökkent, mégis, a mai napig igaz állítás, hogy a határainkon belül általános politikatörténet-centrikus megközelítések nélkülözik a visszaemlékezések, naplók nagyarányú és elemző használatát. Nálunk sajnos még mindig uralja a történelmi diskurzust az a vélemény, amelyet képviseljük, *Molnár Judit* így fogalmazott meg: „Hiteles forrásnak elsősorban a levéltári dokumentumokat kell tekinteni. Tehát a holokausztra vonatkozóan a kutatás fő tárgyát olyan forrásoknak kell képezniük, mint a közigazgatási iratok, rendőrségi iratok, csendőrségi iratok, a minisztériumok iratai, illetve a Zsidó Tanácsok iratai. A felsorolás természetesen távolról sem teljes.” Ha végigtekintünk a kérdéskör (gyermeknaplókra fókuszáló) nemzetközi, és kurrens honi irodalmán, akkor éppen ellenkező megállapításokat olvashatunk. Forrásunk szempontjából például azt, hogy egy-egy személy identitásának, társadalmi képzetének kialakítása a gyermekkorhoz kötődik s ezért a gyermekkorra vonatkozó naplók vizsgálatának kulcsszerepük van, hiszen a személyes tudások sokasága közös képzetekké, identitássá válnak. *Kunt Gergely*, aki második világháborús magyarországi kamasznaplókat vizsgált, kimutatta, hogy a családi ellenség- és idegenképeknek kulcsszerepük van e naplókban megnyilvánuló véleményalkotásokban. A magyarországi vészorkszak relációjában ennek dacára alig néhány naplóközlés [popup title="ismert" format="Default click" activate="click" close text="Közülük a legismertebbek: ECSÉRI LILLA: Napló, 1944. Egy tizenhat éves kislány naplójának eredeti szövege. T-Twins, Bp., 1995.; Éva lányom. S.a.r. ZSOLT ÉVA. XXI. Század Kiadó, Bp., 2011. [Heymann Éva először 1947-ben jelent meg magyarul, később pedig Izraelben és az USA-ban is napvilágot látott].; GERGELY MAGDOLNA: Anka naplója: 1944. március 14. – 1945. március 5. Budapesti Negyed, 2002. 3. sz. 5–216.; KARDOS KLÁRA: Auschwitz napló. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Bp., 2011.; Weinmann Éva naplója 1941. október 10–1945. január 19. Lauder Javne, Bp., 2004. A mérvadónak számító Braham-bibliográfia összesen mintegy húsz naplót említ. A magyarországi holokauszt bibliográfiája. Szerk. BRAHAM, RANDOLPH L.. Park, Bp., 2010., I. köt., 383–392.]. E körön belül is roppant ritka a gyereknaplók száma.

További lehetőséget nyújthat különféle, egy időben íródott naplók összehasonlító elemzése. Kunt Gergely friss megállapításával egyetérthetünk: „A naplók összehasonlító elemzése kiváló lehetőség a társadalmi képzetvilág részét képező attitűdök, előítéletek, sztereotípiák történelmi kontextusban való megragadására, hiszen a naplóíró számára a napló az az őszinte közeg, ahol olyan véleményének is teret enged, amelyet sem egykoron, sem pedig ma (például egy interjú keretében) nyilvánosan nem akar, vagy nem mer megfogalmazni. A napló, mint történelmi kütfő körülhatárolása négy ismérvhez kötődött a forrásgyűjtés során: a rendszerességhez, a személyességhez, az egyidejűséghez és a feljegyzések fragmentáltságából adódó stílusjegyzet. A kamaszok által vezetett napló az egyetlen olyan emlék, amely alapján személyekre vonatkozólag a társadalmi képzetek kortárs fiatalok nézőpontjából megjeleníthetők.”

A továbbiakban nincs lehetőség Steiner Erzsébet naplóbejegyzéseinek más naplókval való összevetésére, így csupán annak bemutatására szorítkozom. A napló itt nem közölt, hozzávetőleges első évének fókuszában - ami a német megszállásig tartott - a gyermekkor általános kérdései, kortársaival és családtagjaival való interakciók, nyaralások élményei stb. állnak. Ezek az oldalak is látszik azonban, hogy a naplóíró 13 éves kislány, korát meghazudtoló módon igen nagy volt a világ befogadásának igénye, ami jól mutat, hogy tudományos könyveket olvasott. Kiderül az is, hogy félig szekuláris, félig vallásos zsidó családban élt. Egy bejegyzés szerint mégis hetente eljárt „istentiszteletre”, amit „nem szeret” s ez az ellenszenve az istenhittel, vallásossággal a későbbiekben, édesanyja távollétében, 1944 novemberétől csak tovább fokozódott.

A közölt szövegben a köztörténelmi folyamatok nem jelennek, nem is jelenhetnek meg több okból kifolyólag sem. Ellenben a történelem mikrorégióiba kalauzol, amennyiben a Szálasi-rezsím alatt deportált (majd áldozattá váló) édesanya elvesztéséről, a légóban töltött napokról, a bújtatásról, védett házba kerülésről, majd pedig a budapesti gettóba költözésről egy kamasz érzelmi és értelmi szintjének megfelelő információt közöl. Tanulságos, hogy e szöveghelyek, tragikumuk dacára - mint utaltunk rá, jellemző módon - többnyire másodlagos szerepet töltenek be a gyerek életében, akinek az iskolai szerelmek, barátságok töltötték ki mindennapjait, s egyúttal jelentették a normális élethez való kapaszkodót. Tanulságos megfigyelni, hogy a traumatikus viszonyok az ideges, dühös, végletes megfogalmazásokat is előhízták, bár ezek mértéke a felszabadulás után egyre csökken. (Jó példáját nyújtják az édesanyja hiánya miatt édesapját hibáztató kislány durva, a napló végén már semleges jellegű leírásai).

A napló szövegének közreadásakor tekintetbe kellett benni, hogy számos olyan, privát jellegű, bizalmas, magánteremtésű, vagy egyenesen intim részletet tartalmaz, amelyeket emiatt mellőzünk. Ugyancsak kiszedtük az érdektelennek ítélt részleteket. Törekedtünk azonban arra, hogy az olvasó mégis képet kapjon a napló egészének stílusáról, a naplóíró nemritkán érzelmgazdag (dühös, elkeseredett, vidám) tónusáról, mondanivalójának koherens bemutatásáról, ezért bizonyos, köztörténelmi értékkel nem bíró részleteket is szerepeltetünk benne. Végül: törekedtünk arra, hogy a német megszállás utáni, a zsidóságra nézve különösen kritikus események, a vészorkszak és a felszabadulás lenyomata kerüljön fókuszba általában, ahogyan azt egy Budapesten lakó kamaszlány megélte s ezért Magyarország náci megszállása előtti teljes textust mellőztük.

A forrás eredetije szerzője birtokában, hiteles másolata a Holokauszt Emléközpont birtokában található meg (leltári szám: 2011.591.1). A napló történetéhez tartozó kiegészítő információkat a Holokauszt Emléközpont gyűjteményi adattárából (Ad. 63/2011) nyertük.

Ahol a naplószövegben kivételt alkalmaztunk, ott azt [...] -gal jelöltük. A forrást a mai nyelvhelyességnek megfelelően adjuk közre.

Greiner Margit és Steiner Dezső nászúton, 1923.

Steiner Erzsébet 1938 körül.

Forrás

1944. január 29., szombat, délután 6 óra.

Már nagyon régen nem írtam. Azóta nagyon fiús lány lettem, édes naplóm. Megint új társaság van. Már régen járok tornázni. Van egy új barátnőm, Singer Éva. Most drága Istenem, újra arra kérek, amire most kérve kérek. Add, hogy minél előbb nyár legyen. És még 1 kérés: add, hogy kapjak biciklit és zongorát. Hogy jó

bizonyítványom legyen, és hogy vége legyen már a háborúnak. Jelenleg Hirschl Gyuriba (16 éves) és Lilienthal Tomiba (19) vagyok szerelmes. Ágival volt egy nagy botrány, szüleink a barátságot beszüntették, de mi Évivel nem, azért, mert nagyon sajnáljuk Ágit, hogy el van keseredve.

1944. február 5., szombat, negyed 8, este.

Most mentek el Gyurikék. Nagyon szeretem őt. Holnap sajnóiskola. Délután megyek Évihez. Add jó Istenem, hogy holnap csúnya idő legyen, mert akkor Gyuri nem megy kirándulni, és jön délután. Most olvasok.

1944. március 29., szerda, fél 9 este.

Ágival végérvényesen összevesztünk már régebben. Gyuriba változatlanul szerelmes vagyok, bár reménytelenül. Adná a jó Isten, hogy tévedjek. Mióta nem írtam, sok minden történt. Bejöttek anémetek. Apáék természetesen eleinte idegesek voltak, most is azok, de nem olyan nagy mértékben. A telefont ma reggel elvették az üzletből, már a rádiókat is kezdik. Mi gyorsan bekapcsoltuk a Budapest-vevőt, és ezt próbáljuk lepecsételteni. Iskolában sem voltam egy hétig. Nagyon sokan hiányoznak az iskolában. Most volt légógyakorlat. Nadrágban mentem le, mert a parancsnok mondta. Én voltam ma a sebesült és vödörláncnál is segítettem. Meg is dicsértek. Elhatároztam, hogy ezentúl nemcsak eseményt, hanem érzést is fogok írni. Most befejezem.

1944. április 8., szombat, du. 3.

Édes naplóm, újra volt botrány. Tudod, most elveszik a rádiót a zsidóktól, és ők nagyonidegesek. Ebédnél a Jancsi elvette a széket, és én indultam faszéket keresni, mert az öreg nem szereti, ha huzalos széket használunk. Szörnyen ideges volt. Most is az volt a kifogása, hogy miért megyek én olyan lassan. Dühösen bevonult az ebédlőbe, kivonszolt egy széket, és odaült hozzám. A hűje [!] anya erre megkérdezi, hogy kezdődik-e már a muri, mert ő megy az utcára. Én leültem és intettem a kezemmel, és mondtam, hogy neki öregnek minden rossz. Ő erre elkezdett hisztizni és ráncigált, ütött, vert. És mindezt tette azért, mert ő ideges, és muszáj volt valakin kitöltenie a dühét. Én nem is ebédeltem rendesen, mert azt mondták, rossz a gyomrom (szép kifogás). Szörnyen bögtém. Az öreghez nem beszélek. Én csak bízom abban, hogyha létezik Isten, az majd ad nekem jobb szülőket. Hiszen ezek nem is szülők. Az nem lehet igaz, hogy egy édesanya és egy édesapa így bánjanak a gyerekükkel. Azt hiszem, akkor az árvaházi gyerekeknek is jobb dolguk lehet nálam. Azokat legalább nem verik, és pedagógiához értő emberek foglalkoznak velük, nem pedig rabszolgahajcsárok. Most is elment az öreg, nem is köszönt. Most már azért is kitanulom a pedagógiát, hogy legalább az unokájuk részesüljön rendes nevelésben. Az öreg ellenzi, de ha kell, rablok, gyilkolok, hogy pénzt tudjak szerezni. Most megint elfogott ez a buta bögés, és nem tudok írni. Azért jól jön, mert megkönnyebbülök tőle. Ilyenkor úgy kéne nekem valaki felnőt, aki útba igazítson és tanácsokat adna. [!] Gondoltam, ellógok a Gyermeklélektani Intézetbe, de azt hiszem, hogy kidobnának, mert zsidó vagyok. Hiszen a zsidókat ma mindenhol kiűldözik. Úgy megszöknék, csak lenne pénzem és tudnám, hová. Annyi tervem van a jövőre, de nem mondhatok el az öregnek semmit, mert mindjárt kijelenti, hogy ne tervezzünk a jövőbe. Miért nem vagyok én egy orvos gyereke? Az értékelni tudná az én pályaválasztásomat. Szerintem az orvosi és pszichológiai pályánál jobb alig van. Sajnos tudom magamról, hogy nem is számítok talán gyerekeknek, mert annyi mindent olvastam az ember lélektanáról, hogyha olyasféle történik velem, mint most. [...] Talán majd egyszer másoknak is kifejtetem rendesen a véleményemet ezekről a dolgokról.

1944. április 27., csütörtök, éjjel háromnegyed 11. Óvóhelyen.

Édes naplóm, itt írok az óvóhelyen. H. O. változatlanul utálatos. Újabb rendmániában szenved. Szörnyen megutáltam ezt az utálatos [olvashatatlan szó]. Holnap, azt hiszem, megkapom a behívómat a hitközségre. H. O. azt hiszi, hogy én akartam, hogy kibújjak a takarítás alól. Majd szétrobbant a dühtől, mert nem igaz. Nincs nagy türelmem írni. Most újra nagyon szeretem a babámat, Pétert. Senki sem tud róla, hogy lehozom egy nagy táskában. Most befejezem.

1944. jún[us] 12., hétfő este, 8 óra

Drága naplóm! Nagyon unom az életemet. Ma jött ki a gettó rendelet. A legnagyobb bizonytalanságban vagyunk. Szeretnék meghalni. Lehet, hogy ez be is fog következni... Most bögök. Nem mintha magam sajnálnám. Csak... Az embernek egy csöpp öröme sincs ebből a rohadt életből. Néha elfog valami szörnyű érzés, és akkor borzasztóan érzem magam. Most úgy kívánom azt a drága öreg iskolát. Ott nem jutott eszembe a halál. Milyen borzasztó ez a szó. Ma mentem a villamoson, és találtam egy embert. Egy közönséges férfit. Arra gondoltam, milyen lenne, ha ez ma éjjel öngyilkos lenne. Néha már úgy érzem magam, mint aki nem is normális... Istenem, csak tudnám, hová jutok, mi lesz belőlem, lesz-e egyáltalán valami belőlem. Ezen tépelődöm, már nem tudom, hány éjszakája. Életunt vagyok. Hülye vagyok. Nem vagyok normális. Amikor nincs is rá okom, nevetek, vagy bögök. Miért nincs valaki, aki megmagyarázza ennek az okát.

1944. júli[us] 4., kedd, délelőtt fél 11.

Drága naplóm! Itt írok az új lakásban, ahová költözni kellett. Hála a jó istennek, életuntságom elmúlt. Kitérő társaság van, sőt az egyik fiúba, azt hiszem, szerelmes lettem. Csak kár, hogy annyi idő, mint én. Szép, okos, mi kell még? Újabb gyűjtöm a bélyegeket. Tegnapelőtt örült nagy bombázás volt. Most már befejezem, mert megyünk vásárolni.

1944. júli[us] 9., vasárnap délelőtt fél 2.

Most volt itt a Katica. Valószínűleg ki fogunk térni. Az én drága kis Jani csikómat elvitték Csepelre. Állítólag 1 vagy 2 nap múlva visszaviszik Kőbányára. Jaj, csak már lenne vége ennek a randa, utálatos világnak.

1944. júli[us] 20. csütörtök, délelőtt fél 11.

Édes naplóm! Megint el vagyok kicsit keseredve. H. O. nagyon durván bánik velem. Szinte úgy érzem magam, mint egy cseléd. Az is igaz, hogy nagyon érzékeny vagyok. Most olvastam egy könyvet, az a címe, hogy „Amit egy serdülő lánynak tudnia kell.” Nagyon jó könyv. Abban benne is van, hogy a serdülő lányok mind érzékenyek. Most végre megyek, majd folytatom. A menstruációról is van benne szó. Jancsi, mint munkaszolgálatos dolgozik Kőbányán, a gyárban. Most szörnyen kívánom, hogy legyen légó. Nagyon jóba[ra] vagyok itt a gyerekekkel. Minden délután kártyázunk pénzbe. Most befejezem.

1944. aug[usztus] 1., délután fél 2.

Szörnyen el vagyok keseredve. Egy Grünwald Béla nevű fiút nagyon szeretek. Most hirtelen szakított velem. Hogy miért, nem tudom. Lehet, hogy az egész csak komédia. Meg is csókol, de csak az arcomon. Rájöttem, hogy csinos kislány vagyok. Mit érek vele? Szörnyen el vagyok keseredve. Jaj, csak szeressen továbbra is. „O”, melleleg H. O. előjegyzett a Svéd Vöröskeresztnél, hogy egy gyermekvonattal mehessek Svédországba. Bár sikerülne most befejeznem. Nincs Béla, nem kell más sem.

1944. szept[ember] 4., hétfő.

Ma kezdődött meg az őszi hűvös idő. Béla itt van szemben az ablakban, de sajnos nem éniattam, hanem a Palya miatt. Tegnap itthon volt Jancsi. Nincs kilátásom a Bélával való kibékülésre. De most már inkább el bírom viselni, mint eddig. Most olyan finom hegyi levegő szag van, mint a Révész né volt, most egy éve. Kész.

1944. október [?], este fél 7.

Itt vagyok a Sacre Coeur Intézetben, svéd védnökség alatt . Nagyon jól érzem magam. Szörnyű melegem van, mert éppen most fürdettem meg a „gyerekemet”. A gyerekek nagyon hiányoznak, de Béla már nem. Mellesleg elérkeztem egy válaszüthöz, mert líceumba akarnak íratni, és nem tudom, menjek-e? Van itt egy angyali lány, 19 éves, és Áginak hívják. Nagyon-nagyon szeretem. Szeretném, ha bizalmasom lenne, és szeretnék vele jóba[n] lenni, ha innen elmegyek. Azonkívül van itt három kislány, az egyik Annácska, a másik Márta, a harmadik Zsuzsi. Nagyon helyesek. Ezeket szeretem a legjobban a „klikkből.” Tudniillik nekünk is ilyen van.

1944. október] 10., kedd este 6 óra.

Itt ülök a nappaliban egyedül. Az Ági beszélget. Kicsit kiábrándultam belőle, mert nagyon beképzelt. Mindig fitogtatja a tudományát! Igaz, hogy jóval fölöttem áll, de azért mégis. Ma írtam az Évinek egy 3 oldalas naplószerű levelet. A klikk kánonokat énekel, mert vasárnap lesz előadás a főtisztelendő anya tiszteletére. Kész.

1944. október] 18. szerda délelőtt.

Drága naplóm! Kint a városban szörnyű dolgok vannak. Vasárnap Horthy fegyverszünetet kötött, és most pedig Szálasi magához kaparintotta a hatalmat . [A] zsidókat deportálják 23., szerda de.

Édes naplóm!

Újra megmutattalak valakinek. Az a valaki Fényes Zsuzsi. Nagyon helyes kislány. Háború után is egész biztosan jóba[n] leszek vele. Sch. Ágnesből teljesen kiábrándultam. Sőt, megutáltam. Apuékrol még mindig semmi hír. Apu valószínűleg már bevonult. Csak kapjak valami hírt róluk. Kész.

1944. nov[ember] 19.

Drága naplóm! Ma van a nevenapom. Ezt a kis virágot kaptam reggel.

[a naplóban itt két préselt virág van betéve]

Egy emlékem is van innen. Otthonról kaptam hírt és csomagot egy héttel ezelőtt és azóta megint semmit. Remélem, ma megint kapok. Megszereztem apáéknak a svéd Schutzbriefeket . Egy kicsit büszke vagyok ezért magamra. Kész.

1944. nov[ember] 23.

Első hó távol otthonról. Aznap este, fél 10 óra, ágyban. Drága naplóm! Semmi hír otthonról. Az előbb arról beszélgettünk, hogy mit fogunk csinálni Mikuláskor. El vagyunk rá készülve, hogy még itt fogjuk tölteni.

1944. dec[ember] 6.

Ma kaptam másodszer hírt otthonról. Csomagot is kaptam. Szép mikulási ajándék. A Jancsit vidékre vitték, Anyukáról pedig azt írja Apuka, hogy sajnos még nincs otthon. Nem tudom, hogy hol van, remélem, nemsokára már otthon leszek. Most írok haza. Tegnap volt egy mikulási ünnepély. Sok mindent kaptam, még békebeli sós kiflit is! Bizony! Jelenleg ágyban fekszem. Barkóczy felkűldött, mert hőemelkedésem van.

1944. dec[ember] 7., csütörtök

Hála Istennek, ki tudok feketén küldeni levelet Apukának. Mindent megígértem neki. Még kis virágcsot is küldök neki Mikulásra. Most jelenleg fent ülök a hálómban, ágyamon és írok. Nem tudok sehova sem menni, mert a felnőtteknek hittan órája van. Általában nagyon sok a hittanóra. Azt hiszem, azt akarják, hogy aki még nincs kitérve, azt ők megkeresztelik. Hát én nem fogok kitérni. Ez az egy biztos. Nagyon jó dolog van itt, mert az V. gimnáziumtól felfelé nagylányok vagyunk. Ezek szerint én is nagylány vagyok már. Nekem ez rémesen furcsa. A kicsik előtt van respektusom, és nekem már mindent szabad. Érzem, hogy nagyon megváltoztam ezalatt a pár hónap alatt. Ez nagyon jót tett nekem és azt hiszem, ha nem is most, de majd később, békében hasznát fogom venni. Úgy érzem, hogy az oroszok ki fogják hagyni Budapestet. Bár tévednék. Kész.

1945. jan[uár] 14., vasárnap

Időközben svéd kórházban is voltam, most pedig a gettóban vagyok. Anyukáról semmi hír, Jancsi, Apa, Katica névvel vagyok. A helyzet ez. Jancsi a mentéknél van, kaját ő szerez, mert éhezünk. Apuka a lakáshivatalnál dolgozik. Éjjel-nappal bombáznak. Régi lakótársaimtól, Stadlerék[tól], Steineréktől elszakadtam. Rémesen éhes vagyok és fázom. Nagyon szeretném, ha már befejeződne ez a sok hülyeség. Borzasztóan unok már mindent. Unom az embereket, egyszóval [olvashatatlan] van. Nem tudok koncentrálni, elkezdek valamit írni, és nem tudom folytatni. Örültem éhes vagyok. Éhes. ÉHES. A legszörnyűbb dolog éhezni. Na, remélem, nem tart már soká. Ezek a repülőök is szörnyen idegesítenek. Rém nehezen tudtam magam elhatározni az írásra, mert nincsen erőm gondolkodni. Kész.

1945. jan[uár] 16., kedd. délelőtt 12.

Ma kaptam egy darab kenyeret, kis lekvárt, levest, babot. Most jó dolgom van kaja szempontjából. A házban lévő gyermekotthonból is fogok kapni feketén reggelit és vacsorát. Mégiscsak megsegít a jó Isten. Szörnyű éjjelünk volt, mert olyan bombázás volt, mint még soha. Nem aludtam semmit. Remélhetőleg nem fog már soká tartani.

1945. jan[uár] 17., szerda délelőtt

Ma kezdődtek meg a környéken az utcai harcok. Itt, a Wesselényi utcában is harcok vannak. Sok embert lelőttek. Ebédünk nem volt, mert nincs, aki érte menjen. Szörnyű éhes vagyok. Azt mondják, hogy már csak órák kérdése. Én nem hiszem. Eltart ez még napokig is. Azért én is nyugtatom magam, hogy csak órák kérdése, és szabadok leszünk. Adj a Isten. Bár lennének együtt a Jancsival ezekben a kritikus napokban .

1945. febr[uár] 3., szombat, délután háromnegyed 4.

Már lassan két hete, hogy felszabadultunk. Azóta visszajöttünk a [popup title="Vilmos cs[ászár] úti" format="Default click" activate="click" close text="Vagyis a holokauszt előtti lakhelyükre. Ma: Bajcsy-Zsilinszky út a főváros V. és VI. kerületének határán."] lakásba. H. O. a lehető legundokabb módon viselkedik. Éppen ma volt egy kellemetlen veszekedésem vele. Sajnos megint itt zörgetnek az orosz katonák a kapunál. Ez egyáltalán nem jó, mivel egymás után fosztják ki a házakat. Csillagot természetesen levettük. Rém jó érzés. Kajánk sajnos nincsen. Kenyeret már hetek óta nem ettünk. Katica vezet a háztartást, rém ügyetlenül, és minden beosztás nélkül. Annyi lisztünk van, de azért nem sütné kenyeret vagy lángost. Örültem hiányzik Anyuka. Szegény, csak már itthon lenne. Talán a születésnapomra hazajár. Mellesleg a szül. napom vasárnapra esik. Most már várjuk a melegebb időt. Most, hogy már vége van a hecceknek, szeretnék visszamenni az intézetbe. Kíváncsi vagyok, idén nyáron fogok-e nyaralni. De nem hiszem. Hiszen H. O. még fukarabb, mint volt. Az iskolákat állítólag megkezdik febr[uár] elején. Bár úgy

lenne. Nemrégén tudtam meg, hogy én fel vagyok véve az ötödikbe. Ez nem jó dolog. Én akkor tényleg nagylány vagyok már. Felső. Hogy elment az idő! Énnekem imperiné [?] ruhám is van, kosztümöm, új, tavaszi kabátom. Tavaszra rendesen felöltözöm, akkor egész rendes kislány leszek. Sőt, talán csinos is.

1945. febr[úár] 5., vasárnap délelőtt, vasárnap háromnegyed 10.

Tegnap itt volt a Sándor. Rém jó, mert ma megyünk 2-kor az Urániába . Orosz filmet adnak. Ő hozta a jegyet. Ma meg kaptam egy barna, jó erős magascipőt. Csak le ne szedjék az oroszok a lábamról. Ma mákos nokedli lesz ebédre.

[...]

1945. márc[íus] 13., péntek délelőtt

Hála Isten, rém meleg van kint. Igazán tavasz van. Az emberek már tavaszi kabátban járnak. Hétfőn vagy kedden utazom Békéscsabára a Vöröskereszttel. Gyermekotthonokban leszünk.

1945. márc[íus] 25., vasárnap délután

[...] H. O. elején kinyitja az üzletet és Jancsi hazajön a gyárból. Házi ipart akar csinálni. Nagymértékben hozzájárul H. O. örültségéhez az is, hogy elfogyott a pénzünk, nincsen tüzelőnk. Na és ebből mi sül ki, rajtam tölti ki a dühét. Olyan furcsa hangulatom van. Kint meleg van, és rajtam megint az a bizonyos tavaszi nyugtalanság és kalandvágy vesz erőt. Az a szerencse, hogy most nem úgy fog elmúlni a tavasz, gondnal és bajjal teli, hanem egy időre boldog gondolatban és kiegyensúlyozott életem lesz, ami nekem olyan régen hiányzik. Juhász [olvashatatlan keresztnév] holnap átjön.

1945. máj[us] 4.

Itt vagyok Békéscsabán. Nagyon jól érzem magam . Itt cionistáknak nevelnek bennünket, de nem baj. Csak attól félek, hogy H. O. nem egyezik bele, hogy az legyek. Itt mindenki nagyon helyes. A vezetők mind fiatalok. Az egyikbe szerelmes voltam, most csak tetszik nekem. Van itt egy-két nagyon helyes kislány. Tegnap éjjel nagy hecc volt a fiúk és a lányok között.

1945. szept[ember] 1., vasárnap

Ma elég jó napom van. Ezt a töltőtollat, amivel írok, most kaptam...(Gondolataimat nem fejeztem be).

1945. szept[ember] 8., szombat

Szörnyen unatkoztam. Ma jött meg a menstruációm múlt január óta. Lehet, hogy emiatt van olyan furcsa érzésem. Mellesleg beadtuk a kérvényt tanítóképzői felvételre, de nem vettek fel. Most valószínűleg kitanulom a bórdíszműves szakmát. Szükségem volna egy barátnőre. De nem olyan Singer Éva-félékre, hanem egy komoly, intelligens és értékes lányra. De sajnos ilyen nem terem minden fán. Ha volna egy ilyen fiú, az még jobb volna. De ahogy most vagyok, ez semmi esetre sem jó és nem is maradhat így. Naphosszat itthon ülök, és nem csinálok semmit. Valamit kellene csinálni. Mennyire más volna, ha volna valaki, akivel lehetne komolyan beszélgetni, problémázni. Télen koncertekre, színházba járn. De ezek mind hiú ábrándok, úgy sem lesz sohasem így. Ehhez legalább egy kicsit széppnek és csinosnak is kellene lennem.

1945. nov[ember] 2., péntek

Tovább járok gimnáziumba, jelenleg hatodikos vagyok. Letettem az ötödikből a vizsgát. Most meg vagyok fázva, tegnap ágyban is feküdtem. Most olvastam ki Jókai: „Egy magyar nábob”-ját. Másodsor. Idegesen írok, mert türelmetlen vagyok. Hogy miért? Nem tudom. Csaba óta nagyon megkomolyodtam. A cionista láz csak egy gyerekes ideáizmus, de nem is, inkább külső befolyás alatt álltam. Ez már elmúlt. Mint minden. Apa azt mondta a múltkor, ha volna egy család Svájcban, kiküldene. Tehát most Svájc felől ábrándozom. Időtöltésnek megfelel, bár ennek is vége lesz, és jön helyébe más, amiről ábrándozhatok. Hiába, az élet megy, és én vele megyek.

1945. nov[ember] 6.

Kezdünk komolyan gondolkodni [az] Amerikába való kivándorlásra.[!] Ma írtunk Béla bácsinak, egy ismerősnek a fia viszi ki magával a levelet. Rólam azt írta Apuka, hogy mennyire hiányzik nekem Anyuka, ő nem tudja pótolni (Mintha tudná Őt valaki pótolni), és szívesen elhelyezne kint Amerikában, valami intézetben, mivel itt nincsenek megfelelőek, és anyagi helyzetünk sem engedi meg. Idegesen várom rá a választ. Ruhát és pénzt is kértünk. Hugó sem választolt még levelünkre, pedig kettőt is írtunk már. Este fent volt 3 fiú a SZIM-ből Jancsit beszervezni, és kértek, hogy én is menjek fel. Pénteken fel is megyünk. Így mondták: „Eltársnó, nem jönne fel”? Gondoltam, de, „elvtársnő felmenne.” Nem tetszik nekem ez az elvtársozás. Nem természetes. Nincs utálatosabb annál, hogyha valami nem természetes. Az előbbire visszatérve, feltétlenül szeretnék külföldre kerülni. Ha minden jól megy, Jancsi haza indul, és ha értesítés érkezik, ha engem is el tudnak kint helyezni, megyek vele. Ami az iskolát illeti, egyelőre szénszünetünk van, de valószínűleg néhány tantermet fűteni fognak. Nálunk a lakásban fűtve van. Remek meleg van. Meglátom, mi lesz fent a SZIM-ben. Talán van egy pár rendes ember. Láttam egy Mickey Rooney-filmet . Természetesen amerikai.

1945. nov[ember] 29.

Náthás vagyok, és nem mentem iskolába. De. feküdtem is. Kikaptuk a szünetet. Most egész jó. Apa keres is, és vesz élelmiszert télire. Nem tudom, megyek-e holnap a SZIM-be. Apa nem biztos, hogy elenged. Be szeretnék iratkozni egy könyvtárba is. Az első könyv, amit kikérek: Rousseau: Emile . Most olvasom János Alfréd: Az ismeretlen gyermek című könyvét, Külön jegyzeteket is csinálok magamnak. Van egy remek értekezés Istenről. Bebizonyítja, hogy van Isten. De nekem nem tetszik. Annak jó, aki hisz Istenben. Ő úgy indul ki, hogy már az elején tudja, hogy van Isten. Én szeretnék egyszer egy olyannal beszélni, aki szintén ateista. Akkor sokkal érdekesebb a vita. [...] Most, amikor elolvastam újra, este e tákolmányt, amit írtam, milyen hülyeségeket életem egyik céljául (nem főcéljául!) tűztem ki ezennel [!], hogy definiálni tudjam Isten nem-létezését. Bár lehet, hogy felnőttkoromban újra rendes, istenfélő, jámbor báránka leszek. Ez a definiálás egy elég nehéz dolog lehet, mert már sok tudós próbálkozott vele, de azét meg kell még nekem is próbálni.

1945. dec[ember] 28., péntek

Jancsival újra „cionisták” lettünk. Azzal a különbséggel, hogy [olvashatatlan] vagyunk. Tavasszal akarunk alijázni, hogy aztán onnan [Palesztínából] mehessünk Amerika felé. Jancsi nem akar engem is vinni, de én addig nem nyugszom, míg ki nem jutok. Persze, várom a tavaszt. Elmúlt a karácsony is, szörnyű sivár volt, mert nem volt egy fillérünk sem, csak egy kis almára teltett. A házmesterék hoztak fel egy kis süteményt. Iskola sajnos jan. 2-án kezdődik újra. Semmi kedvem most tanulni. Leckémet megcsináltam, de a legtöbbet puskából. [popup title="Kint Erecbe[n]" format="Default click" activate="click" close text="A héber nyelvben Izrael országát jelenti (amely még a brit mandátumterület volt)."] szeretnék leérettségizni, nem akarom magolással tölteni az időt. Már alig várom, hogy bejelenthessem az iskolában, hogy [...] Sajnos semmit sem tehetünk. Ez nagyon kellemetlen, főképp kajailag, és nem utolsó sorban jó volna néha elmenni moziba. De hát erről

lemondhatok. Újabb az a szórakozásom, hogy minden ismerőshöz elmegyek, és megkínálatom magamat. Már egy meghívott ebédre. Nagyon jó volt. Megismételhetné többször is. Mit csináljak, ha éhes vagyok. Hugó írta, hogy jön, de ezideig még nem jött. Kibírom, türelmetlenül, mert se ő nem jön, se levelet nem ír. Béla bácsinak írt levelünkre is várom a választ, de ez jó időbe beletelik, míg ide érkezik. Legközelebb már 1946-ot írok.

1946. jan[uár] 29.

Kezdek egy kicsit társaságba járni. Úgy kezdődött, hogy kaptam egy névtelen meghívót egy tancos teadélutánra. Mikor elmentem, kislútt, hogy a Gernát Jancsi írta. Persze mindjárt újra szerelmes lettem belé. Ez egy hete történt. Azóta nem jelentkezett. Holnap valószínűleg felmegyek a PDP-be (Polgári Demokrata Párt). Van itt a házból egy kis barátóm, Marikának hívják. Vasárnap megyek a Petrishez táncolni. Remélem, lehet egy rendes fiút szerezní. Nem tudok mit írni. Járok angoltanfolyamra. Egész jól megy, jobban, mint az iskolában. Van ösztöndíj is, egy angliai utazás. Igyekszem megnyerni.

Címkék:

[alija](#) ^[2]
[világháború](#) ^[3]
[gettó](#) ^[4]
[koncentrációs tábor](#) ^[5]
[deportálás](#) ^[6]
[fővárosi zsidóság](#) ^[7]
[munkaszolgálatos](#) ^[8]
[gyűjtőtábor](#) ^[9]
[üldözött](#) ^[10]
[segélyszervezet](#) ^[11]
[menhely](#) ^[12]
[Holokauszt Emlékközpont](#) ^[13]
[musz](#) ^[14]
[csillagos ház](#) ^[15]
[védelevél](#) ^[16]
[Svéd Vöröskereszt](#) ^[17]
[védelevél](#) ^[18]
[Polgári Demokrata Párt](#) ^[19]
Kiadás: 15. évfolyam (2015) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/naplo/budapesti_mindennapok_gyerekszemmel_a_haboru_vegen.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/naplo/budapesti_mindennapok_gyerekszemmel_a_haboru_vegen.html
[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/alija>
[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vilaghaboru>
[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/getto>
[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/koncentracios-tabor>
[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/deportalas>
[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fovarosi-zsidosag>
[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkaszolgalatos>
[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gyujtotabor>
[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/uldozott>
[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/segelyszervezet>
[12] <https://www.archivnet.hu/cimkek/menhely>
[13] <https://www.archivnet.hu/cimkek/holokauszt-emlekkozpont>
[14] <https://www.archivnet.hu/cimkek/musz>
[15] <https://www.archivnet.hu/cimkek/csillagos-haz>
[16] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vedlevel>
[17] <https://www.archivnet.hu/cimkek/sved-voroskereszt>
[18] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vedett-haz>
[19] <https://www.archivnet.hu/cimkek/polgari-demokrata-part>